

Összegzés

A 2014–2015-ben végzett kutatással elkezdődött a kézdivásárhelyi református temetőnek a szakszerű felmérése. A temető térbeli fejlődésének vizsgálata során számos eddig ismeretlen adat került elő a temető kialakulására vonatkozóan. Térkép készült a temetőről, feltüntetve rajta 362 sírhelyet és 403 régi sírjelt, melyek sorsa a későbbiekben követhető és felügyelhető lesz. Továbbá a kutatás fontos hozadéka lehet, hogy segítséget nyújthat a református egyháznak az elhagyott sírhelyek újra eladásakor. Az új tulajdonosok figyelmének a felhívása a sírban nyugvó személyek kegyeletének a megőrzésére és a régi sírkő ápolásának fontosságára a temető egészére jó hatással lehet.

A jeles személyek sírhelyeinek megjelölése és ápolása már a helyi közösség feladata kell legyen. A kutatás ebben is segítségét nyújthat azzal, hogy irányt mutat és megjelöli az arra érdemes személyek nyughelyét. Az elkészült térkép segítségével pedig könnyen beazonosíthatóvá és visszakereshetővé váltak a sírok és sírkövek.

A kézdivásárhelyi református temető a 19. század polgári átalakulásainak egyik látványos lenyomataként is értelmezhető. A temetkezési helyek földalatti sírbolttá, ill. kriptává való változtatása a korábbi nemesi hagyományok szélesebb körben való átvételének köszönhetőek. Nem véletlen tehát, hogy 1829-ben elsőként egy nemesi rangon lévő személynek állítottak monumentális síremléket Kézdivásárhelyen. Az utána megjelenő, épületszerű előfallal rendelkező sírboltokat már a jómódú polgári családok készítették maguk és családtagjaik számára. A szórványos megjelenésből látszik, hogy kezdetben még csak a város közéletében fontos szerepet játszó személyek tértek át erre a temetkezési formára, feltehetően ezzel is hangsúlyozva a társadalomban betöltött szerepüket és nem utolsó sorban igazolva anyagi helyzetüket.

Az egyháztanács 1863-ban hozott rendelete már arra a közösségi igényre válaszol, amely a sétatér hiányának pótlásán túl az újabb sírboltépítéseknek is teret enged. A sírboltok gyarapodása és a kriptasor kiépülése egybeesett a város főtéri polgári épületeinek átalakulásával. Az első világháború kitöréséig Kézdivásárhely vagyonos polgárai voltak azok, akik az építkezéseket fontosnak tartották. A 20. század elejétől a domboldalba mélyített kisebb-nagyobb előfallal zárt sírboltok mellett megjelentek a sík felületen épített házjellegű kripták is. Az egyébként drágább kivitelezésű temetkezési helyek közül hármat a temetőn kívül létesítettek. A főnemesi családokra jellemző saját birtokon építtetett kriptá mintájára elsőként Molnár Józsiás és Gál Emília mauzóleumot állított a város számára sétatérnek átadott kertjük végében.

Báró Szentkereszty Stephanie-nak, a korszak legjelentősebb közéleti szereplőjének végakarata szerint sírboltja fölé kápolnát emeltek az általa alapított Erzsébet Árvaleány-nevelő Intézet udvarán.

Az első világháború utáni időkben a sírbolt- és kriptaeépítés lelassult. Az 1930-as évek végén indult be újra és azt tapasztaltuk, hogy ekkor már a középosztály képviselőit is ott találjuk az építetők között. Ezek száma a későbbiekben olyan mértékben növekedett, hogy az 1960-as évek végétől már ők lettek többségben a kriptaeépítők.

A kutatás eddigi eredményein túl marad még megválaszolandó kérdések. Például tudjuk, hogy a kripták építésére vonatkozó kérés több esetben a hozzátartozó halálát követően lett benyújtva az egyháztanácshoz. Kérdés tehát, hogy addig, amíg elkészült a kriptá, hova temették el a halottat?⁴⁸ Ez első látásra feltételezi a későbbi újratemetést, vagyis a holttest ideiglenes helyéről a véglegesbe való mozgatását. A régi családi sírhelyeket kik használták tovább? Ezekre és sok más kérdésre a későbbi kutatás során keresem a választ.

⁴⁸ Például az 1874. (16) és 1874. (17) kripták esetében.